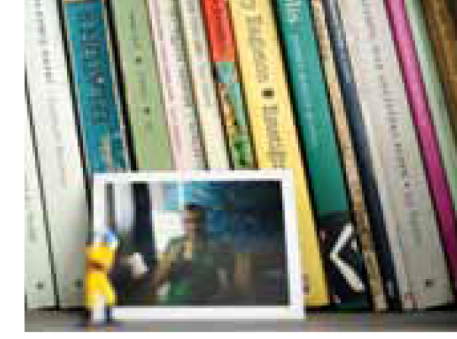

Görünmez hikâyeleri toplamak

Fotoğrafi: Gözde Yenipazarlı

İzmir'deki atölyesinde ve 49 A'da Mehmet Dere'yle buluştuk. Sanatçı “Aslında sen altını çizdiğin cümlelerin tümüsün” diyor ve bu nedenle altını çizdiği imgeleri, nesneleri bir araya getiriyor.

Şu anda okumakta olduğunuz yazıyı yazmaya başlamadan önce üniversitedeki odamda, gelen elektronik postalarımı bakıyordum. Bir arkadaşım “Calipso Kralı Metin Ersoy – Her şey Berbad” videosu göndermiş. Sabah sabah bir dans müziği etkisi altında “grevden, kardeşin kardeşi vurmasından ve her şeyin berbad” olmasından bahseden bir şarkıyı dinliyorum. Gülsen mi ağlasam mı bilemiyorum. Mehmet Dere'nin 2011'de RAMPA'da gerçekleştirdiği sergisinin “Ne Gülüyorsunuz? Bu Senin Hikayen” başlığı neonlarla yazılmış bir biçimde gözümün önünde yanıp sönerken arkada calipso ritimlerinin neşesi. Şaka gibi. Ama değil.

1970'lere ait bu şarkı, trajikomikliğin en kristalize hallerinin görülebildiği bir coğrafyada yaşadığımı bir kez daha, yüksek bir tonda hatırlatıyor. Mehmet'in çalışmalarının çoğu zaman bizi tuhaf, rahatsız eden bir tebensümle baş başa bırakmasına benziyor. Alan İstanbul'da “Social Animals” (2013) sergisinde yer alan “Sofra'yı, RAMPA'da sergilenen “100 Ünlü Türk” (2011) seçkisini düşünüyorum. Bu bir zamanlar dillere pelesenk olmuş, güldürürken düşündürme hikâyesi değil. Burada, tam da böyle bir ruh aralığında olmamın nedeni sadece söylem değil. Öyle olsaydı sadece kelimeleri hatırlardım, başlıkları. Oysa kelimelerden desenler, portreler ve üzerine yerleştirdikleri duvar kağıdı. Bir yazının fontu ve duvardaki sessiz ama şiddetli kelime: Ressentiment (Hınc). Tek başına bu kelimenin imgesi bile, bütün tartışmalara açık, kimilerince tarafı okunmaya bile müsait. Güne başlarken dinlediğim şarkıyı hatırlıyorum ve bütün bu tartışmalardan hızla uzaklaşıyorum.

İzmir'in merkezine biraz uzak bir mahallede, küçük bir atölyedeyim. Atölyeye girer girmez birçok türün harmanından oluşmuş, güzel bir çay kokusu. Mehmet için iyi çayın da iyi bir kültürel coğrafyanın da iyi harmanlamadan geçtiğini biliyorum. Çalışmalarında, bu farklı kültürel karışımların imge ve söylemlerini bir araya getiriyor. Sorularına geçmeden önce kısa bir sohbet ediyoruz, daha doğrusu kısaltıyoruz sohbeti, bu yakınmaların sonu gelmez diyoruz. Yaşama dair kaygılardan, bu coğrafyada sanatçı olmaktan, bu coğrafyada sanat eleştirisi yapmaktan, sanat piyasasının iktidarından konuşuyoruz. “Sanat kurumlarının, sanat piyasasının iktidarına ilişkin eleştirel bir söylem geliştirirken, bütün bu dinamiklerin çatallandığı İstanbul sanat piyasasında var olmak?” diyorum. “Gönül işi bu, sokağı yakalayıp, üretmek” diyor. Sanatı politik düşünme egzersizlerini yapabildiği, varoluşa dair sorularını sorabildiği demokratik bir alan olarak görüyor. 1960'ların en radikal sanatı olan kavramsal sanatın, kültür endüstrisinin en kolay içine aldığı sanat formu haline gelmesinden, kurum eleştirisinin bizzat kurumlaşmasından bahsediyorum. “Mutlak Dışarı”nın yokluğunda hâlâ eleştirel bir sanat formundan söz edilebilir mi diye hem kendime hem de ona soruyorum. Mehmet bizim modernlik deneyimlerimizin yarılmalarından, farklılıklarından bahsediyor. Ben de modernitenin çok parçalı hallerinden, gel-gitlerinden konuşuyorum. Tekrar tekrar düşünülecek, sorgulanacak ve üretilecek o kadar çok şey var ki. Sanat soru sorma ediminin özgür alanı. Sonunda, söyleme dair olanın estetik kaygıdan arındırılmamış olanla yaptığı keşişim kümesinde birleşiyoruz. Atölyedeki karakalem desenler, küçük karalamalar ve yanlarına alınmış notlar sessizce bizi onaylıyor.

“Görünmez hikâyeleri toplamak” üzere eskicilerden alınmış nesneler, belgeler, fotoğraflar var atölyede. Mehmet “Aslında sen altını çizdiğin cümlelerin tümüsün” diyor ve bu nedenle altını çizdiği imgeleri, nesneleri bir araya getiriyor. “Invisible Stories” başlıklı, biraz günce tutmaya benzeyen ve halen devam eden bir çalışmanın karşılığı; görünmez hikâyeleri toplamak. Aynı anda devam eden birkaç projeyi birlikte üretiyor. Aslında bütün bu projeler onun kendisinden, yaşantısından, duyumsadıklarından, düşündüklerinden ayrı değil. İzmir'de 49A'daki “Black Truths White Lies” adlı sergisinde bu yaşantı izlerinin görsel imgelerde kendi nefes alma alanlarını kurduğuna tanık oluyoruz. Atlı karıncadan kopmuş bize doğru gelen nefessiz kalmış at portreleri, kaçak sigara paketlerinden yapılmış kolajlar, kibritin aşama aşama yanarak tükeniş serüvenini anlatan

karakalem desen, 2011 Kasım'da depremden sonra İzmir'e dönmeden Van'ın bir sınır ilçesinde (çoğumuzun tarih kitaplarından bildiği Çaldıran'da) yaşadığı dönemde ürettiği işler. Bu süreci kendi Bartleby sendromuna katkıda bulunan bir dönem olarak adlandırıyor. Herman Melville'in hem çok gerçek hem de çok gerçeküstü olan bu karakteri, okuyucuyu derin bir yaşam ve varoluş sorgulamasına iter. Tercihleri olan ve kendi küçük başkaldırısını yapan bu karakter, pasif direnişin güzel bir örneğidir.

Buradan baktığımda 49A'da yaptığımız sohbet, mekânın Gürcüme'de oluşuyla, babasının Tekel dükkânından hiçbir maddi getirisi olmayan bağımsız bir sanat mekânına dönüşmesiyle, başka başka anlamlar kazanıyor. 49A İzmir'in merkezi olan bölgeye çok yakın. Ama yaşam koşulları olarak İzmir'e atfedilen bütün sıfatlara çok uzak olan bir yerde. Bu küçük, mütevazı sergi mekanında 2008'de Serkan Özkaya “Bana Onun Kellesini Getirin” sergisi, gene aynı yıl Nejat Satı ile birlikte Mehmet Dere “İddalıyız” sergisi yer almış. 2012'de Nur Muşkara “Ben Senin Yerinde Olsam Mehtap” sergisini açmış. Mehmet'in sanatçılara açtığı bu bağımsız mekân önerilen projeler etrafında zaman zaman işlerlik kazanıyor. Bağımsız mekânların yaşadığı süreklilik sorunu ister istemez burada da karşımıza çıkıyor. Ama İzmir'de kurumsal yapıların ve galerilerin azlığı, çağdaş sanat sergilerine ev sahipliği yapacak bağımsız mekanların yok denecek kadar az olması 49A'nın pasif direnişinin de bir göstergesi. Bu nedenle 49A'yı Mehmet'in

üretimlerinin bir uzantısı olarak görüyorum.

Mehmet'in insanların klişeler ve kalıplar üzerinden işleri okumasından, bu şekilde metinler üretmesinden oldukça şikayetçi olduğunu biliyorum. Bu nedenle basın bültenlerinde, sergi tanıtım yazılarında, işlerin açıklamasının yer aldığı kısa metinlerde Mehmet birinci tekil şahıs sanatçıdan çıkıyor, üçüncü tekil şahıs bakan, izleyen oluyor ve metinleri kendisi yazıyor. Kelimeler, cümleler onun üretimini bir tetikleyicisi. Plastik duyarlılıkla, söylemin gücünü bir arada kullanıyor. Karakalemle aldığı notların olduğu bir kağıt çerçevelenmiş, atölyenin bir duvarında duruyor. Bunlara “Tek Cümlelik Hakikatlar” diyor. Bazen sergilerine bazen de işlerine isim olan bu cümleler / aforizmalar Mehmet'e ait görelî hakikatler. Sanıyorum, Nietzsche “Benim arzum başkalarının bir kitapta anlattığı şeyi, on cümlede anlatmaktır” demişti. Mehmet'in de kendine ait böyle tek ve sloganımsı cümleleri var. Bu cümlelerde sokağın dili tüm doğrudanlığıyla eleştirinin merkezine oturuyor. Çerçevenin içindeki kağıtta yazan cümlelerden biri: “Alem Cut-Out olmuş.” Uzun uzun resmin dilinden, günümüz yaklaşımlarından konuşabiliriz. Ama sadece tebensüm ediyoruz. Hayattaki perde anlarından ve perde anlarını aşan bir hakikatın varlığına inandığından bahsediyor. İmgeleyici güçlerin varoluşun temeline doğru bir kazı yaptıklarını ve bazen ilk bazen de sonsuz olanı ve bazen de her ikisini birden aradıklarını düşündürüyor bu bana. Üretimin kendi dinamiğinde, içsel bir neden biçimsel bir imgeleme dönüşüyor. ■